

- Vol.22,No.5, 1992, pp: 233-236.
2. Kaplan, karon, M, et al. "Breast Cancer Screening among Relatives of women with Breast Cancer." **American Journal of public Health.** Vol.81, No.2, sep. 1991, pp: 1174.
3. Lane, Dorothy and polana k. Bury. "Breast cancer screening practices among users of county funded Health Centers Vs women in the Entire Community". **American Journal of public Health.** Vol. 82, No.2, Feb. 1992, pp:199-203.
4. Murila, Mary and crabtree, katherin. "Comparison of two breast self examination palpation techniques". **Cancer Nursing,** 15(4) , Aug. 1992, pp:276-282.
5. Torhid, Inger Gram, et al. "public Health Brief". **American Journal of public Health.** Vol. 82, No.2, Feb. 1992, pp: 249-253.

بررسی میزان عملکرد ماماهای شاغل در ارتباط با آماده کردن زنان نخست حامله جهت شیردهی در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شهر تهران سال ۱۳۷۲

پزشکی شهر تهران انجام شده است. در این مطالعه ۵۰ نفر ماماهای شاغل در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شهر تهران شرکت داده شده‌اند.

ابزار گرد آوری داده‌ها، در این پژوهش، برگه مشاهده بوده که جهت دستیابی به اهداف پژوهش در دو بخش تنظیم گردیده است:

بخش اول : شامل ۶ سؤال که

استاد آمار:

شهلا صباغ ملاحسینی عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

استاد راهنمای:

خانم ملک تاج مشک بید عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران

استاد مشاور:

خانم فرخنده مهری عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

چکیده پژوهش:

این پژوهش مطالعه‌ای زمینه‌ای^۱ است که به منظور بررسی میزان عملکرد ماماهای شاغل در ارتباط با آماده کردن زنان نخست حامله جهت شیردهی در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش

1- Field study

داد که ۸۰ درصد از نمونه‌های مورد پژوهش برای مدت ۴ تا ۶ ماه به فرزند خود شیر داده، مشکلات ناشی از شیردهی را به خوبی مرتفع کردند.

تحقیق دیگری توسط کیم برلی^۴ (۱۹۹۰) در مکزیک در مورد طرح همگانی کردن ترویج تغذیه با شیر مادر انجام شده است. هدف از این مطالعه اجرای آزمایشی سه طرح آموزشی جهت ترویج تغذیه پستانی و انتخاب بهترین طرح جهت آموزش زنان باردار بوده است. در این بررسی ۵۸۵ مادر از سه ناحیه بطور تصادفی بعنوان نمونه انتخاب شدند و یک گروه بعنوان شاهد تعیین گردیدند.

واحدهای مورد پژوهش در گروه سنی ۱۶ تا ۴۵ سال قرار داشتند و دارای یک یا دو فرزند بودند. طرح‌های به اجرا در آمده شامل موارد زیر بود:

- ۱- آموزش انفرادی از طریق ماماها
- ۲- آموزش گروهی از طریق کارکنان بهداشتی
- ۳- آموزش فردی و دسته جمعی

مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و میزان عملکرد آنها در مورد آماده کردن زنان نخست حامله برای شیردهی بجز همبستگی میان سابقه شیردهی و آموزش تنظیم رژیم غذایی متعادل ارتباط معنی دار آماری را نشان نداده است.

بیان مسئله پژوهش:

آماده کردن زنان باردار جهت شیردهی و برقراری تغذیه با شیرمادر از جمله مسائلی است که مورد توجه تمامی سازمانها و محافل بین المللی می‌باشد لذا تحقیقات زیادی در این زمینه انجام شده که نمونه‌هایی از آنها در ذیل آورده می‌شود:

تحقیقی توسط جولی^۳ (۱۹۹۰) در مورد ترویج تغذیه با شیر مادر در مراکز بهداشتی درمانی در کاستاریکا صورت گرفت. در این مطالعه ۵۰ زن باردار مراجعه کننده به دو مرکز بهداشتی درمانی بطور تصادفی انتخاب و در ارتباط با چگونگی تشکیل شیر در پستان و مزایای شیردادن به نوزاد و مضرات تغذیه مصنوعی و راههای رفع مشکلات ناشی از شیردهی مورد آزمایش قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان

در ارتباط با مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش می‌باشد. بخش دوم: شامل ۲۸ سؤال که میزان عملکرد ماماها در مورد انجام معاینات پستان، ارائه آموزش جهت شیردهی، آموزش تنظیم رژیم غذایی متعادل و انجام حمایت‌های روانی از زنان نخست حامله را می‌سنجد.

یافته‌های این مطالعه در ۴۵ جدول جمع آوری گردید. به منظور دستیابی به نتایج از آمار توصیفی^۱ و استنباطی^۲ استفاده شده است، یافته‌های نشان می‌دهند که اکثریت ماماها در گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال قرار داشتند و متّه‌اند و نیمی از آنها شخصاً سابقه شیردهی داشته‌اند. نتایج نشان داده است که میزان انجام معاینات پستان توسط اکثریت واحدهای مورد پژوهش در حد ضعیف بوده، نیمی از آنها در حد متوسط به مادران آموزش داده‌اند. دیگر یافته‌ها بیانگر آن است که تعداد اندکی از آنان مادران را در حد خوب مورد حمایت روانی قرار داده‌اند و اکثریت واحدهای مورد پژوهش در حد متوسط و فقط دو درصد زنان نخست حامله را جهت شیردهی در حد خوب آماده گردیدند.

بررسی‌های آماری نیز میان

1- Descriptive statistic

2- inferential statistic

3- Jolly

4- Kimberly

شیردهی علاوه بر آموزش شیوه صحیح شیردادن، مادران را بایستی نسبت به زمان شروع غذای کمکی، درمان زخم نوک پستان و رفع مشکلات این دوران راهنمائی و توجیه کرد (سماوج کینگ، ۱۳۷۲، صفحه ۷).

اهداف پژوهش:

اهداف کلی:

- تعیین میزان عملکرد ماماهای شاغل در ارتباط با آماده کردن زنان نخست حامله جهت شیردهی در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شهر تهران.
- ارائه پیشنهادات برای کاربرد یافته های پژوهش.
- ارائه پیشنهادات برای انجام پژوهش های بعدی بر اساس یافته های پژوهش.

اهداف ویژه:

- تعیین برخی مشخصات فردی واحد های مورد پژوهش.
- تعیین میزان عملکرد ماماهای شاغل در مورد انجام معاینات پستان در زنان نخست حامله جهت شیردهی و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها.
- تعیین میزان عملکرد ماماهای

پژوهش بر اساس بسط و توسعه مفهوم «نقش ماما در شیردهی مادران» استوار گردیده است.

ماما می شاخه ای از طب است که وضع حمل، پیامدها و عوارض آنرا مورد بحث قرار می دهد. بنابراین اساساً دیدگاه آن متوجه پدیده حاملگی، زایمان،

توسط کارکنان بهداشتی نتایج پژوهش نشان داد طرح آموزش شماره (۱) که توسط ماماهای و به صورت انفرادی انجام گردید موفق تراز دو طرح دیگر بوده است بطوری که میزان شیردهی را از ۶۴ درصد به ۸۸/۷ افزایش داده است.

مطالعه دیگری توسط برازلتون^۱ (۱۹۹۰) در مورد تاثیر شروع تغذیه پستانی بلافضله بعد از تولد نوزاد بر تداوم شیردهی در کانادا صورت گرفت، در این بررسی ۶۰ نفر زن نخست حامله شرکت داشتند که شیر مادر بهترین غذا برای نوزاد است در قانع کردن سایر گروهها نیز خود بخود موفق خواهند بود، بنابراین رسالتی که ماماهای بعده دارند این است که در مراکز بهداشتی زنان باردار را به شیردهی از پستان تشویق کنند (غبرائی، ۱۳۶۵، صفحه ۸). مادران بوقت آنها یکی که برای اولین بار باردار می شوند نیازمند هستند که مورد هدایت و حمایت قرار گیرند و از نحوه شیردهی صحیح اطلاع کافی بدست آورند، زیرا ممکن است عدم آگاهی آنان موجب انجام شیردهی به طریق نادرست و همچنین منجر به بروز مشکلات فراوان شود. برای جلوگیری از بروز عوارض دوران

چهار چوب پنداشتی

چهار چوب پنداشتی این

1- Brazelton

مشخصات واحدهای مورد پژوهش بودند تشکیل داده‌اند.

ج- نمونه پژوهش:

نمونه این پژوهش را ۵۰ نفر ماماهای شاغل در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی شهر تهران تشکیل داده‌اند و این تعداد به طریق نمونه‌گیری دو مرحله‌ای انتخاب شده‌اند.

مشخصات واحدهای مورد پژوهش:

کلیه واحدهای مورد پژوهش از مشخصات زیر برخوردار بوده‌اند:

- ۱- واحدهای مورد پژوهش ماماهای کاردان، کارشناس و پرستار ماما بوده‌اند.

- ۲- در زمان انجام پژوهش در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شهر تهران اشتغال به کار داشته‌اند.

- ۳- دانشجوی کارشناسی یا کارشناسی ارشد نبوده‌اند.

روش گردآوری داده‌ها:

ابزار گردآوری داده‌ها در این تحقیق برگه مشاهده بوده است که شامل دو قسمت می‌باشد و در ارتباط با اهداف پژوهش تنظیم شده است، قسمت اول دارای ۶

ماماهای شاغل و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها به چه میزان است؟

۵- انجام حمایت‌های روانی در زنان نخست حامله جهت شیردهی توسط ماماهای شاغل در مورد آموزش تنظیم رژیم غذایی متعادل به زنان نخست حامله جهت شیردهی و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها.

روش پژوهش: الف- نوع پژوهش:

این پژوهش مطالعه‌ای زمینه‌ای است، که اطلاعات و داده‌ها به منظور تعیین میزان عملکرد ماماهای شاغل در ارتباط با آماده کردن زنان نخست حامله جهت شیردهی در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شهر تهران جمع‌آوری شده‌اند. بعلاوه در این مطالعه بین میزان عملکرد و مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش تعیین همبستگی شده است. همچنین این تحقیق مطالعه‌ای تک متغیری و تک گروهی است.

ب- جامعه پژوهش:

جامعه پژوهش را در این مطالعه ماماهای شاغل در مراکز بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شهر تهران که دارای

شاغل در مورد ارائه آموزش به زنان نخست حامله جهت شیردهی و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها.

۴- تعیین میزان عملکرد ماماهای شاغل در مورد آموزش تنظیم رژیم غذایی متعادل به زنان نخست حامله جهت شیردهی و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها.

۵- تعیین میزان عملکرد ماماهای شاغل در مورد انجام حمایت‌های روانی از زنان نخست حامله جهت شیردهی و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها.

سؤالهای پژوهش:

۱- نمونه‌های مورد پژوهش از چه مشخصات فردی برخوردار هستند؟

۲- انجام معاینات پستان در زنان نخست حامله جهت شیردهی توسط ماماهای شاغل و ارتباط آن با میزان است؟

۳- ارائه آموزش به زنان نخست حامله جهت شیردهی توسط ماماهای شاغل و ارتباط آن با مشخصات فردی آنها به چه میزان است؟

۴- ارائه آموزش جهت تنظیم رژیم غذائی متعادل به زنان نخست حامله برای شیردهی توسط

آمادگی زنان نخست حامله برای شیردهی به عملکرد خوب ۶ تا ۸ امتیاز عملکرد متوسط ۳ تا ۵ امتیاز و عملکرد ضعیف ۰-۲ امتیاز داده شد. در ارتباط با ارائه برنامه رژیم غذائی متعادل و انجام حمایت های روانی از زنان نخست حامله برای شیردهی، جهت عملکرد خوب ۴ تا ۵ امتیاز، عملکرد متوسط ۲ تا ۳ امتیاز و عملکرد ضعیف صفر تا ۱ امتیاز اختصاص داده شد که در نهایت با جمع امتیازات مثبت، عملکرد خوب ۱۶ امتیاز، عملکرد متوسط ۸ تا ۱۵ امتیاز و عملکرد ضعیف صفر تا ۷ امتیاز را به خود اختصاص داد. جهت توصیف و تحلیل یافته‌ها، داده‌ها در جداول توزیع فراوانی مطلق و نسبی قرار داده شدند و بر حسب تناسب از شاخص‌های مرکزی و پراکنده‌گی چون میانگین و انحراف معیار استفاده شد. جهت پی بردن به ارتباط بین مشخصات فردی و اهداف ویژه از آزمون آماری پیرسون^۵، کای دو^۶، آزمون تی^۷ و

تائید قرار گرفت. جهت تعیین اعتیاد^۳ علمی ابزارگردآوری داده‌ها از روش تجزیه و تحلیل موردی^۴ استفاده شد بدین ترتیب که توسط پژوهشگر و یکی از همکاران که از نظر تحصیلات هم سطح پژوهشگر بوده است قسمت دوم برگه مشاهده شامل ۳ مورد مربوط به انجام معاینات پستان، ۱۳ مورد مربوط به ارائه آموزش به زنان نخست حامله جهت شیردهی، ۵ مورد مربوط به ارائه رژیم غذائی متعادل به زنان نخست حامله جهت شیردهی و ۷ مورد مربوط به انجام حمایت‌های روانی از زنان نخست حامله بوده است. در مقابل هر یک از موارد تعیین شده دو ستون «اجرا میشود» و «اجرا نمیشود» جهت علامت‌گذاری در نظر گرفته شده و پژوهشگر با انجام مشاهده دقیق دستیابی به اهداف پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته. بدین ترتیب که به هر مورد که اجرا می‌شد امتیاز مثبت تعلق گرفته و در ارتباط با هر هدف ویژه بطور جداگانه جمع بندی انجام شده است. بدین صورت که در مورد انجام معاینات پستان جهت عملکرد خوب ۳ امتیاز، عملکرد متوسط ۲ امتیاز و عملکرد ضعیف ۰-۱ امتیاز در نظر گرفته شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها:

داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی جهت دستیابی به اهداف پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بدین ترتیب که به هر مورد که اجرا می‌شد امتیاز مثبت تعلق گرفته و در ارتباط با هر هدف ویژه بطور جداگانه جمع بندی انجام شده است. بدین صورت که در مورد انجام معاینات پستان جهت عملکرد خوب ۳ امتیاز، عملکرد متوسط ۲ امتیاز و عملکرد ضعیف ۰-۱ امتیاز در نظر گرفته شد. در مورد ارائه آموزش لازم جهت

1- Validity

2- content Validity

3- Reliability

4- Item analysis

5- pierson

غذائی متعادل به زنان نخست حامله ارتباط معنی داری را نشان نمی دهد.

موارد استفاده در مامایی و پرستاری

یافته های این پژوهش می تواند در آموزش حین خدمت ماماهای شاغل در مراکز بهداشتی درمانی و در آموزش دانشجویان مامایی، پرستاری و بهداشت مورد استفاده قرارگیرد تا از طریق نگرش مثبت در آنان در رابطه با تغذیه پستانی موجبات تغییر نگرش تدریجی جامعه فراهم آید.

نتایج حاصل از این پژوهش می تواند مسئولین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را در تشکیل دوره های بازآموزی برای تمامی دست اندکاران بهداشتی درمانی بویژه ماماهای بیشترین ارتباط را با مادران باردار و شیرده دارند یاری نماید. بدیهی است به کارگیری شیوه های جدید آماده سازی مادران برای شیردهی و تاکید بر اهمیت آمادگی روانی آنان جهت برقراری تغذیه پستانی موفقیت آمیز، از نکات ضروری است که

در ارتباط با سؤال چهارم آزمون زد⁸ استفاده شد.

پژوهش؛ یافته ها نشان می دهند که نیمی از واحدهای مورد پژوهش

در حد خوب و ۳۴ درصد در حد متوسط مادران را در مورد تغذیه دوران بارداری راهنمایی کرده اند و میان سابقه شیردهی واحدهای مورد پژوهش و ارائه برنامه رژیم غذائی متعادل به زنان نخست حامله ارتباط معنی دار وجود داشته است.

در ارتباط با سؤال پنجم پژوهش؛ یافته ها میین آن است که فقط ۱۰ درصد از واحدهای مورد پژوهش در حد خوب زنان نخست حامله را مورد حمایت روانی قرار داده اند و میان مشخصات فردی مورد نظر در واحدهای پژوهش و انجام حمایت های روانی از زنان نخست حامله ارتباط معنی دار وجود نداشته است.

بطورکلی در ارتباط با هدف کلی اول یافته های بیانگر آن است که عملکرد ماماهای شاغل جهت آماده کردن زنان نخست حامله برای شیردهی در حد متوسط بوده است و بررسی های آماری نیز میان مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و میزان عملکرد آنان در مورد آماده کردن زنان مزبور برای شیردهی بجز همبستگی میان سابقه شیردهی و ارائه برنامه رژیم

نتیجه گیری نهائی از یافته ها:

از جمع بندی یافته های این پژوهش میتوان نتیجه گرفت: در رابطه با سؤال اول پژوهش؛ یافته ها میین آن است که اکثریت واحدهای مورد پژوهش در گروه سنی ۳۹ تا ۳۹ سال قرار داشته و مامای کارشناس بوده اند و همچنین بیشتر واحدهای مورد پژوهش متاهل و نیمی از آنها سابقه شیردهی داشته اند و دارای صفر الی ۹ سال سابقه کار بوده اند. در رابطه با سؤال دوم پژوهش یافته ها نشانگر آن است که اکثریت واحدهای مورد پژوهش معاينات پستان را در حد کم انجام داده اند و بین مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و انجام معاينات پستان ارتباط معنی دار آماری وجود نداشته است.

در ارتباط با سؤال سوم پژوهش یافته ها گویای آن است که نیمی از واحدهای مورد پژوهش مادران را در حد متوسط و ۲۲ درصد از آنان در حد ضعیف آموزش داده اند و میان مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و میزان ارائه آموزش به زنان نخست حامله همبستگی وجود نداشته است.

6- chi-square

7- T-test

8- Z-test

منابع:

- 1- Chalmers, Jw "Variation breast Feeding advice "Midwifery. December. 1992 , PP: 126.
- 2- Murrey , M."Mother's Satisfaction with their Neonate's breast feeding behaviors". Jognn. February 1991 , PP: 49-54
3. Odent, Michael. Womanly art breast Feeding. U.S.A: Lalenchleaque international co. 1992.
4. Robbins, Mary. "Breast feeding in the face of adver sity". M - C - N . September/ october. 1992 , PP: 245.
5. Savage, King F.Helping mother to breast feeding. African: Amref Co. 1992.

می شود تاثیر این متغیرها بصورت انفرادی و گروهی مجدداً مورد بررسی قرار گیرد.

۲- از آنجا که نتایج پژوهش نشان داد پرستار ماماها نسبت به ماماها کارشناس و کارдан در حد کمتری مادران را جهت شیردهی آماده کرده اند ولی به موجب نظریه کارشناسان کسانی که از نظر تحصیلی در سطح بالاتری قرار دارند قاعدهاً بایستی از عملکرد بهتری در این زمینه برخوردار باشند، لذا پیشنهاد می شود در خصوص علت کم توجهی پرستار ماماها شاغل در مراکز بهداشتی درمانی تحقیقی جامع انجام شود تا با بررسی علل وجود این نقیصه اقدامات مقتضی بعمل آید.

۳- با توجه به این که یافته های پژوهش حاکی از میزان کم ارائه آموزش به زنان نخست حامله جهت شیردهی می باشد، به لحاظ اهمیت نقش آموزش در این خصوص پیشنهاد می شود عوامل موثر در عدم ایفای صیحی نقش آموزشی ماماها مورد بررسی قرار گیرد تا نسبت به رفع موانع موجود اقدام شود.

باید در این گونه آموزشها حین خدمت مورد توجه قرار گیرد. پژوهشگر امیدوار است که یافته های این پژوهش بطور موثری ماماها شاغل در مراکز آموزشی بهداشتی درمانی را در هدایت زنان باردار جهت برقراری تغذیه پستانی از طریق انجام آموزش های گروهی و انفرادی یاری نموده و با بیان مزایای تغذیه با شیرمادر، چگونگی تغذیه شیرخوار، روش های صحیح آماده سازی پستان برای شیردهی و تغذیه مادر در دوران بارداری و شیردهی زنان باردار را مورد راهنمائی قرار دهند. مؤلفین کتب درسی دبیرستانی بویژه رشته بهداشت می توانند از نتایج پژوهش در جهت بالابردن آگاهی دختران دبیرستانی استفاده نمایند.

پیشنهادات برای پژوهش های بعدی:

- ۱- با توجه به این که در این پژوهش میان متغیرهای سن، کل سابقه کار، سابقه کار در مراکز بهداشتی درمانی، میزان تحصیلات، وضعیت تأهل ماماها و عملکرد آنها ارتباط وجود نداشت، به لحاظ اظهار نظر اکثر متخصصین مبنی بر وجود ارتباط بین متغیرهای مذکور و عملکرد کارکنان بهداشتی، پیشنهاد